

Család, háztartás, ☺tatisztika

Másfél évszázad a számok bővületében

150 éves a Statisztikai Hivatal

Konferencia

Németh Zsolt

Adat vs. statisztika

<http://www.worldometers.info/hu/>

Az adat-cunamiban a statisztika igyekszik rendet vágni, azt statisztikai információvá transzformálni. (Lásd: minőségi alapelvek.)

A statisztika a társadalmi jelenségek mennyiségi oldalát vizsgálja minőségi oldalukkal való elszakíthatatlan kapcsolatban. Összegyűjti, feldolgozza, elemzi az ehhez szükséges adatokat. Az elemzés során összefüggéseket, kapcsolatokat, tendenciákat, törvényszerűségeket állapít meg közöttük. Kidolgozza és folyamatosan továbbfejleszti az adatgyűjtés, a feldolgozás, a közlés és az elemzés módszereit.

(Prof. Dr. Hoóz István)

A család, háztartás fogalma

- Triviális, magától értetődő-e a fogalom?
- 1784-es, II. József által elrendelt népszámlálás utasítása a familiát az egy kenyéren élők közösségeként határozta meg:

„Egy Familiához számláltatnak mind azok, és következésképpen azon egy Arkus Familia táblájába irattatnak bé, *valakik magoknak külön nem főznek*, hanem ugyan azon egy Atyától, vagy Gazdától, Gazdaszszonytól, *közönségesen egygyütt tápláltanak, és velek egy Asztalon, kenyéren vagynak*, akár ezek Házások légyenek akár nem; e’ szerint *kiki valaki másokat táplál, a’ Familia Fejének tartassék...*”
(idézi: Pozsgai Péter)

- Thirring Gusztáv kifogása.
- A modern család, mint szocializációs és fogyasztási egység sem morfológia, sem funkcionális értelemben nem hasonlítható össze a preindusztriális társadalmak családjával.

Gyakorlati kísérletek

- Népszámlálások 1867–1920
 - **Számbavétel:** 1920 kivételével kérdések a háztartás/családok számának, jellemzőinek megismerésére.
 - **Feldolgozás:** korlátozott
 - **Közzététel:** nem történt
- Népszámlálás 1930
 - **Számbavétel:** részletes háztartás és családstatisztikai adatfelvétel.
 - Családfő foglalkozása, anyanyelve, vallása
 - Háztartás, család tagjainak száma
 - Magányosok, egyedülállók, albérlők, ágybérlők – külön család
 - Az élettárs is bekerült a rendszerbe mint „egyéb lakó”, gyermekei viszont családtagok – de még nem önálló családforma.
 - **Feldolgozás:** korlátozott
 - **Közzététel:** becslések formájában

Gyakorlati kísérletek

- Népszámlálás 1941
 - **Számbavétel:** részletes családstatisztikai és tömör háztartásstatisztikai kiadványhoz gyűjtött adatokat.
 - **Feldolgozás:** alapvetően meghiúsult a II. VH miatt.
 - **Közzététel:** a 4 és több gyermeket nevelő családokról.
- Budapest Főváros Statisztikai Hivatala
 - Kőrösy József kezdeményezésére 1869-től a **fővárosra** a népszámlálási adatokból háztartás és családstatisztikai feldolgozásokat készítettek.
 - Thirring Gusztáv: az 1906. évi, a **fővárosra kiterjedő** évtizedközi népszámlálás adataiból háztartás- és családtípusok szerinti feldolgozások készültek.
 - 1947: a **fővárosi** háztartások nagyságának és összetételének megállapítása a fővárosi élelmiszerközponti nyilvántartás családi lapjai alapján – **adminisztratív forrás!**

A fogalom stabilizálódása

- 1960. évi népszámlálás
 - **Család:** a házastársi, továbbá vérségi felmenő, lemenő és oldalági rokonsági, valamint örökbefogadási kapcsolatban álló és ténylegesen együttlakó személyek közül az un. családmag tagjainak és a családmaghoz tartozó, de külön családmagot nem alkotó rokonoknak a közössége. (*Élettárs?*)
 - **Háztartás:** azoknak az együtt lakó személyeknek a köre, akik közös lakásban vagy annak egy részében laknak, a hét legalább egy napján rendszerint közösen étkeznek (ebédelnek vagy vacsoráznak) és életfenntartási költségeiket közösen viselik. (Függött a lakáshasználati jogcímtől is – társbérlet, albérlet, ágybérlet.)
- 1990. évi népszámlálás
 - Ekkor került be a család fogalomba az **élettársi kapcsolat**.

Napjaink háztartás fogalma

- **Eurostat 2009:** A háztartás fogalma alapján a magánháztartás
 - a) Egyszemélyes háztartás, amelyet vagy egy elkülönített lakóegységben egyedül élő személy alkot, vagy egy olyan személy, aki bérlőként egy lakóegység külön szobájában (vagy szobáiban) él, azonban a lakóegység más lakóival nem alkot közösséget az alábbi meghatározás szerinti többszemélyes háztartásban való részvétel céljából.
 - b) Többszemélyes háztartás, vagyis két vagy több olyan személyből álló csoport, akik egy lakóegység teljes területén vagy annak egy részén együtt élnek, és élelmiszerrel és adott esetben más, a létfenntartáshoz szükséges eszközökkel közösen látják el magukat. A csoport tagjai jövedelmükkel többé-kevésbé közösen is gazdálkodhatnak.
- **Népszámlálás 2011:** Közös **háztartásba** az olyan együtt lakó személyek tartoznak, akik egy lakásban vagy annak egy részében laknak, a létfenntartás (pl. étkezés, napi kiadások) költségeit – legalább részben – közösen viselik.
A család a házastársi vagy élettársi, illetve vérségi kapcsolatban együtt élők legszűkebb köre.
- **MeF 2015:** Háztartás alatt ennél a felmérésnél azoknak a személyeknek a közösségét értjük, akik – függetlenül a rokoni kapcsolatoktól és az adott lakásban való bejelentettségétől – folyamatos életviteli költségeiket részben vagy egészben közösen viselik, vagyis egyazon jövedelmi és fogyasztói közösség tagjai.
- **HKÉF 2015:** Háztartás: olyan személyek összessége, akik – függetlenül a rokoni kapcsolatoktól – egy jövedelmi, illetve fogyasztói közösséget képeznek, folyamatos életviteli költségeiket részben, vagy egészben közösen viselik.

A HKF kezdetei

- A Népgazdasági Tanács 168/9/1949. sz. határozata az országos háztartásstatisztikai adatgyűjtésről (1949. szept. 8.)
 - Célja: az életszínvonal változásának mérése az egyéni és családi fogyasztáson keresztül.
 - Mintameghatározás: 1000–1200 család.
 - Döntő annak meghatározása, hogyan él és gazdálkodik a munkásosztály
 - A mezőgazdasági főfoglalkozásúakat mintegy 300 család képviselje
 - A többi osztályra nem kell ilyen súlyt fektetni
 - Irányelvek a minta területi megoszlására
 - A családok kiválasztásánál elsősorban az üzemi bizottságokat kell igénybe venni.
 - Az adatszolgáltatás eszköze a háztartási napló, amit bizalmasan kell kezelni.
 - Az adatok a valóságnak megfelelően, torzításmentesen kerüljenek feltárássra.
 - Az adatszolgáltatóknak havi 15 Ft jutalom. A 200 legjobb naplóvezető családnak évi 20000 Ft jutalomkeret.
 - Jegyezte: Gerő Ernő államminiszter

A HKF fogadtatása

- Kiss Gyuláné: „talán én vagyok a legboldogabb, mióta ezt a háztartási könyvecskét vezetem, mert tudom azt, hogy ezzel a KSH munkáját megkönnyítem ...”
- Soós Károlyné: „Látjuk most azt, hogy igenis törődik a demokratikus kormányunk a munkás életével. A mult rendszerben bizony nem voltak kíváncsiak az urak arra, hogyan jön ki a fizetéséből egy munkáscsalád. ... Megfogadom, hogy most, amikor közeledik a Felszabadulás ünnepe és úgy a férjem mint munkatársai felajánlással ünneplik meg a nagy napot, én is mintegy felajánlásul, még pontosabban, még nagyobb lelkiismeretességgel fogom az ez után következő lapokat kitölteni.”

Kontrapunkt: a mikrocenzus fogadtatása

- *„amióta a kormányunk titkosította a közpénzek vándorlásáról szóló törvényt, én is titkosítom a rám vonatkozó kérdésekre a választ. de van az az összeg amiért válaszolok.”*
- *„A különböző reakciók egy dolgot mutatnak biztosan: a közhangulatot. Az eszünkkel tudjuk, hogy társadalmi változások hosszú távú vizsgálatához kell, de gyanakodva, bizalmatlanul állunk hozzá. Teljesen érthető módon.”*
- *„Jöhetnek de lehet hogy hordágyon távoznának szarrá verve.”*
- *„Pénzt küldjeteK ne kérdőívet !”*
- *„ha nem kaptál lwelet szeptemberben már nem lesz gyújtosod :D A kérdések eleve úgy voltak összeállítva aminek csak egy eredménye lehetett...., hogy milyen kurva jól élünk. A háttér senkit nem érdekel!”*

A HKF (HBS) néhány európai országban

Ország	Gyakoriság
Lettország	évente/folyamatos
Litvánia	évente/folyamatos
Magyarország	évente/folyamatos
Málta	évente/folyamatos
Olaszország	negyedévente, évente
Hollandia	évente
Egyesült Királyság	évente
Bulgária	évente/folyamatos
Németország	évente

Csak Magyarországon történt meg a HKF (HBS) és a VÉKA (EU-SILC) összevonása - 2007 és 2012 között.

Ország	Gyakoriság
Észtország	évente/folyamatos
Spanyolország	évente
Görögország	évente
Luxemburg	évente
Belgium	1995-től évente
Ausztria	5 évente
Franciaország	kb. 5 évente
Írország	5 évente
Portugália	5 évente
Ciprus	5 évente
Finnország	1990-ig 5 évente, 94-96 között évente, aztán 98, 2001, 2006, 2012, 2016

A családok, háztartások száma, 1970–2011

Megnevezés	1970	1980	1990	2001	2011
Családok összesen					
Családok száma	2 890 912	3 027 668	2 896 203	2 868 694	2 713 380
Ebből: gyermekes családok	1 916 546	1 961 955	1 903 709	1 896 258	1 777 740
gyermek nélküli családok	974 366	1 065 713	992 494	972 436	935 640
Egy szülő gyermekkel	293 454	341 227	449 862	471 901	536 614
Háztartások száma, háztartásösszetétel					
Egy családból álló háztartás együtt	2 515 519	2 704 935	2 692 764	2 614 974	2 613 032
Több családból álló háztartás együtt	184 916	158 756	100 104	123 657	49 384
Családháztartás összesen	2 700 435	2 863 691	2 792 868	2 738 631	2 662 416
Egyszemélyes háztartás	590 207	730 741	945 973	1 013 889	1 317 138
Egyéb összetételű háztartás	87 104	124 917	150 691	110 182	126 154
Nem családháztartás összesen	677 311	855 658	1 096 664	1 124 071	1 443 292
Összesen	3 377 746	3 719 349	3 889 532	3 862 702	4 105 708

A család- és háztartásszerkezetet alakító népmozgalmi események

Év	Élveszü- letés	Halálozás	Házas- sággkötés	Válás	Belföldi vándorlás	Összesen
2010	90 335	130 456	35 520	23 873	379 591	659 775
2011	88 049	128 795	35 812	23 335	460 801	736 792
2012	90 269	129 440	36 161	21 830	479 133	756 833
2013	88 689	126 778	36 986	20 209	454 605	727 267
2014	91 510	126 308	38 780	19 576	489 854	766 028
2015	91 690	131 697	46 137	20 315	494 196	784 035
2016	93 100	126 900	51 800	19 600	552 100	843 500

A 2011-es népszámlálás óta **3 877 633** népmozgalmi esemény befolyásolta a családok, háztartások szerkezetét – családonként **1,4**, háztartásonként **0,9** + nemzetközi vándorlás ??? + az élettársi kapcsolatok létesítése és bomlása

Miket mérhetünk a HKF-fel?

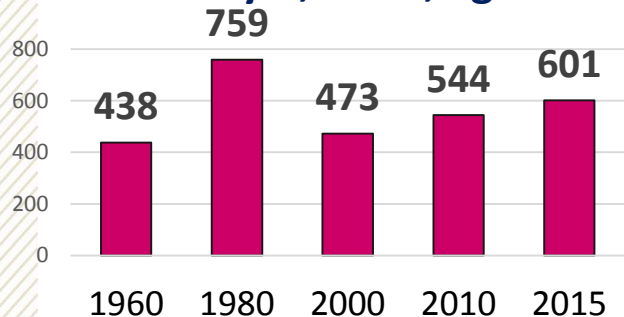
1960 és 2016 között

- a **nettó átlagkeresetek** nominálisan 111-szeresre növekedtek (1 575 Ft-ról 175 009 Ft-ra)
- a **nettó átlagkeresetek vásárlóértéke 2,01-szeresére nőtt**

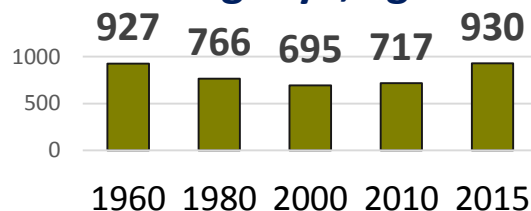

Egy havi nettó átlagkeresetből vásárolható mennyiségek, 1960–2015

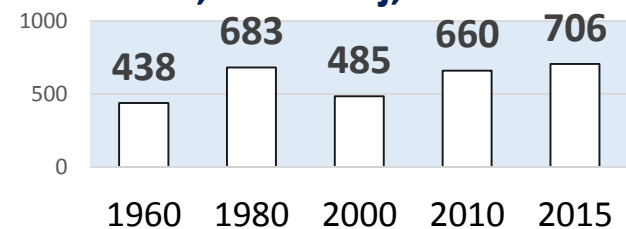
Kenyér, fehér, kg

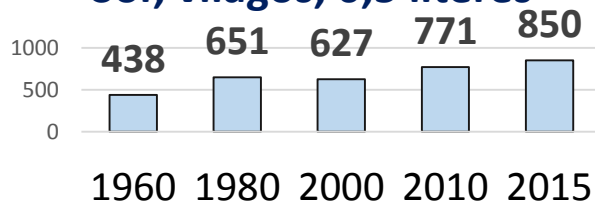
Burgonya, kg

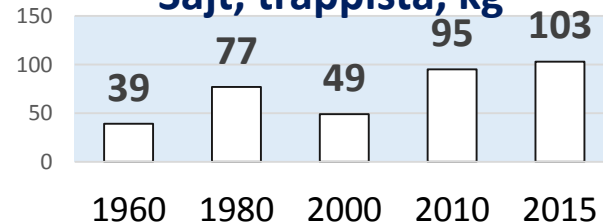
2,8%-os tej, liter

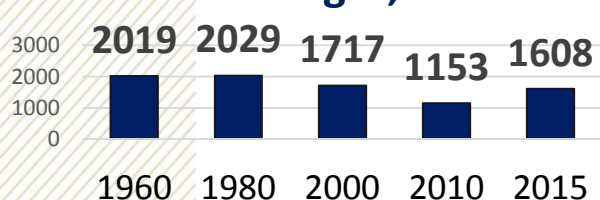
Sör, világos, 0,5 literes

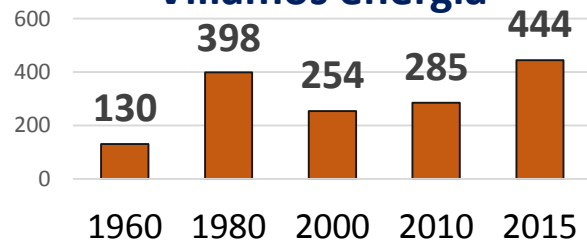
Sajt, trappista, kg

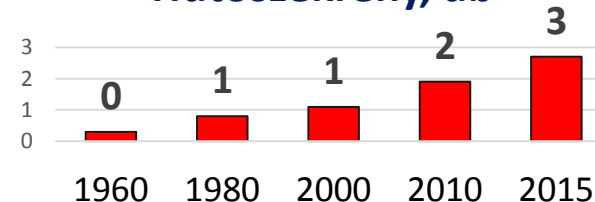
Vezetékes gáz, 1 m3

Villamos energia

Hűtőszekrény, db

Tartós fogyasztási cikkek a háztartásban

Megnevezés	Munkás - alkalmazotti		Paraszti és kettős jövedelmű		Aktív keresős, közepes jövedelmű ht	Éves átlagos állomány			
	1960	1965	1960	1965	1990	1996	2000	2010	2015
Rádió	96	97	77	84	140	98	98	x	x
Tv	7	50	0	13	128	116	124	137	150
Magnetofon, lemezjátszó	12	20	1	4	x	x	x	x	x
Magnetofon	x	x	x	x	26	9	x	x	x
Lemezjátszó	x	x	x	x	36	15	x	x	x
Lemezjátszó, CD lejátszó	x	x	x	x	x	x	13	37	x
Fényképezőgép	23	36	4	8	39	44	53	32	38
Mosógép	31	59	8	34	101	102	103	100	98
Padlókeféző és porszívó	10	33	0	2	77	89	90	x	x
Hűtőszekrény	2	13	-	1	102	93	85	63	47
Fagyasztógép	x	x	x	x	44	55	59	47	40
Hűtő és fagyasztó	x	x	x	x	x	x	20	42	58
Varrógép	43	43	48	49	54	42	39	x	x
Kerékpár	76	80	103	125	140	109	127	x	x
Motorkerékpár	6	12	7	15	20	5	9	6	8
Autó	-	3	-	1	52	35	39	54	59
Bojler	x	x	x	x	70	65	74	x	x
Számítógép	x	x	x	x	7	6	14	49	48
Laptop	x	x	x	x	x	x	x	19	44
Mobiltelefon	x	x	x	x	x	3	27	169	186

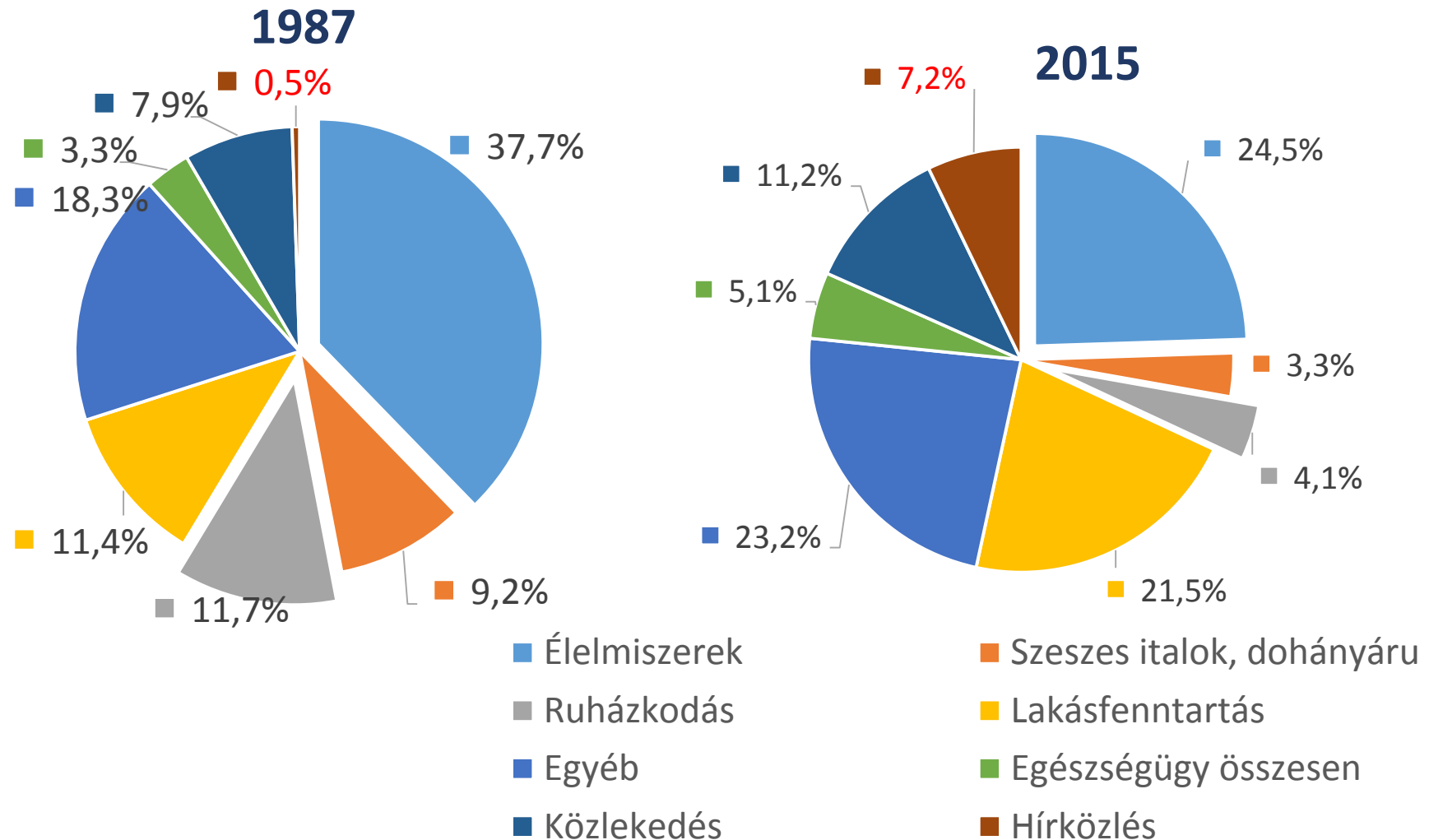

Tartós fogyasztási cikkek a háztartásokban 2010-ben és 2015-ben

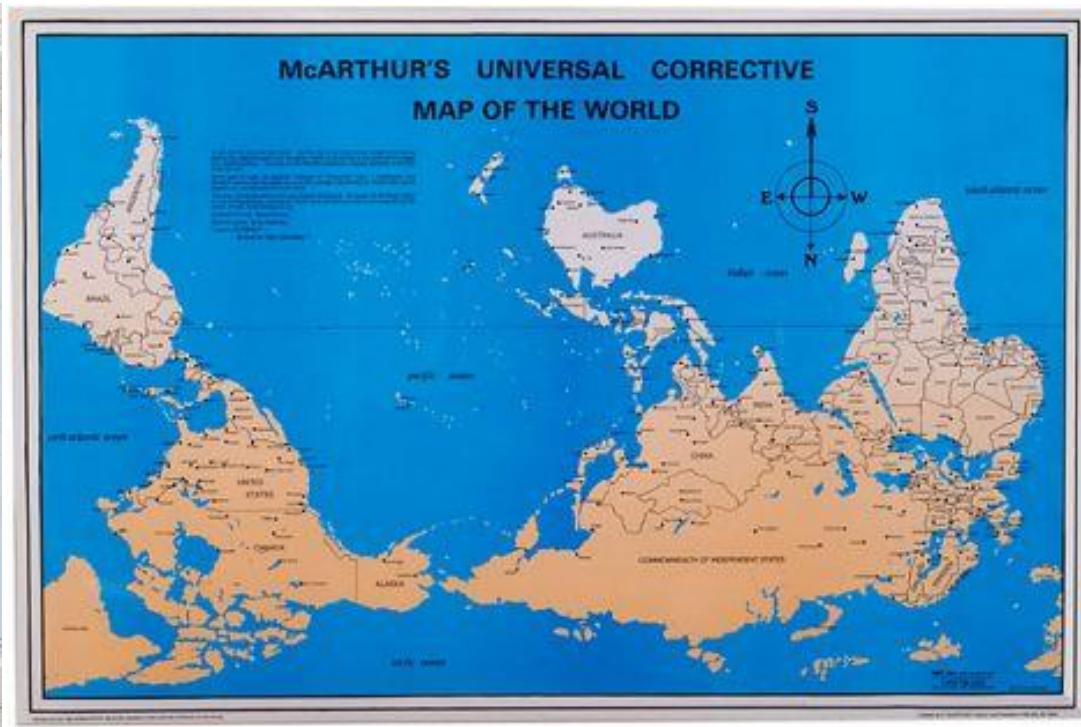
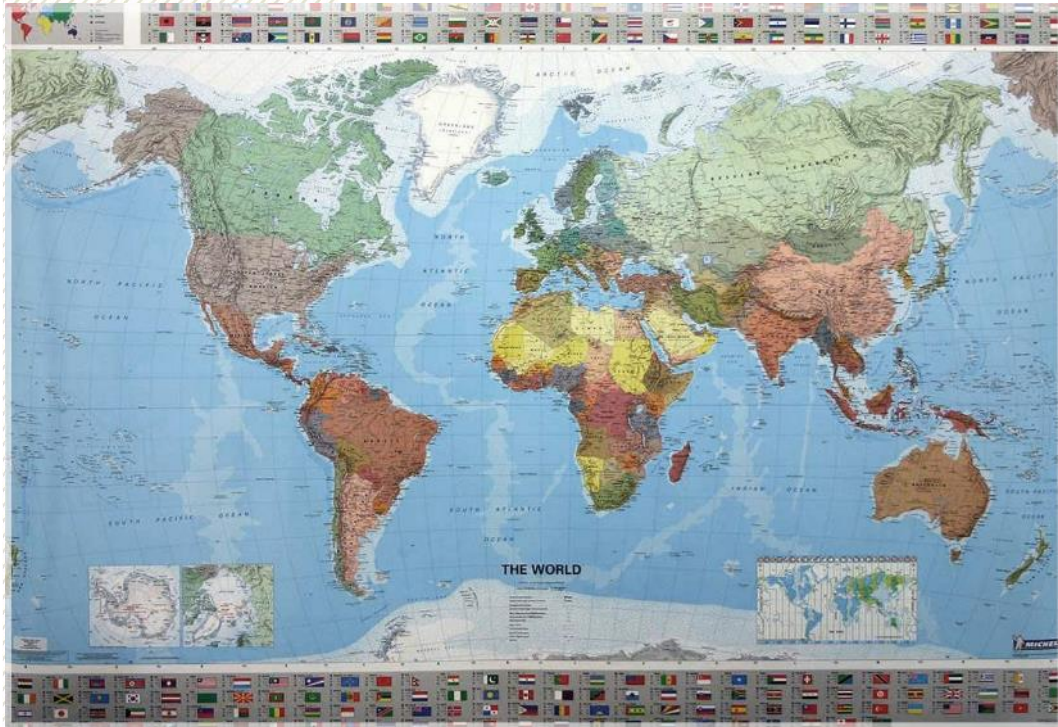
Megnevezés	Decilisek									
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
2010										
Mikrohullámú sütő	77	82	84	85	83	84	87	89	91	90
Mosogatógép	3	7	9	11	9	9	9	8	12	19
Televízió, színes	130	141	145	146	137	135	134	137	137	134
plazma, LCD, LED televízió	4	5	9	11	7	8	11	11	16	26
Házimozi-berendezés	8	10	10	9	7	6	8	8	9	12
Hordozható számítógép (laptop)	9	13	19	17	15	13	13	16	23	37
Kézi számítógép (palmtop)	0	1	1	0	0	0	0	1	1	3
Mobiltelefon	176	198	202	190	164	154	153	158	160	164
Személygépkocsi	30	46	52	52	49	48	51	55	59	74
2015										
Mikrohullámú sütő	79	81	84	88	85	86	90	88	88	91
Mosogatógép	11	11	13	13	12	15	18	17	19	25
Televízió, színes	140	151	145	162	154	154	149	153	152	140
plazma, LCD, LED televízió	39	35	43	48	44	44	49	55	64	74
Házimozi-berendezés	7	9	7	8	9	9	8	9	12	20
Hordozható számítógép (laptop)	32	33	41	41	42	31	43	44	48	68
Kézi számítógép (palmtop)	7	8	13	11	10	6	10	11	9	14
Mobiltelefon	190	214	216	209	192	174	176	182	174	167
ebből: okostelefon	49	52	59	56	54	41	46	55	47	62
Személygépkocsi	45	42	49	56	53	53	57	63	72	82

Az egy főre jutó kiadások szerkezete

Nézőpontváltás

Következtetések – szilánkok egy lehetséges programhoz

- Eljött a társadalomstatisztika ideje! (Fellegi)
- Soha annyi statisztikai információ nem állt rendelkezésre a magyar társadalomról, mint ebben az évtizedben.
- A család, a háztartás lehetne egy új elemzési program központi kategóriája, hozzásegítve ahhoz, hogy a társadalom működéséről az eddigieknél mélyebb, empirikusan megalapozott tudást szerezzünk.
- Adatbázisok összekapcsolásával multiplikálhatjuk a tudásunkat – élve az új statisztikai törvény biztosította lehetőségekkel, az adminisztratív források bevonásával is.
- A KSH nem rendelkezik ehhez elegendő kapacitással, ezért:
 - Nem csak folytatni kellene, de új szintre kellene emelni az együttműködést az egyetemekkel, kutatóintézetekkel – közös programok indításával.
 - Tovább kell bátorítani a kutatókat az adatahozáférési csatornák intenzív használatára.
- A hiteles, jó minőségű statisztikai információ (adat, elemzés) a közjó része.